

Mihaela Albu în dialog cu Dan Anghelescu

Dan Anghelescu (n. 2 mai 1945), poet, eseist și istoric literar, membru al *Uniunii Scriitorilor din România* și al *Uniunii Ziaristilor Profesioniști*, este absolvent al Conservatorului de Muzică „G. Enescu” din Iași și doctor în filologie. El este totodată director (fondator) al revistei internaționale de cultură și spiritualitate sud-est europeană *Carmina Balcanica* și redactor al revistei *Lumină lină* din New York. A publicat: **volum de poezie**: *Cerul în apă*, Junimea, 1970, *Lumea ca adiere*, Junimea, 1980, *Mașinării de traversare a sufletului toamna*, Cartea Românească, 1983, *Poeme*, Eminescu, 1989, *Pietrificarea memorie*, Eminescu, 1998, *Și atunci ar fi trebuit să vorbesc*, Libra, 2009, *À ce moment j'aurais dû parler*, Eikon, 2011, *Ireal de netemperat*, Tipografia Moldova, 2012, *Excomunicările mașinului de scris*, Eikon, 2014; **volum de istorie literară**: *Revistele literare ale exilului românesc: Luceafărul, Paris (1948-1949) – o restituire*, Ideea Europeană, 2009 (în colaborare); *Les revues littéraires de l'exil roumain Luceafărul, Paris (1948-1949) – une restitution*, Institutul Cultural Român, 2013, (în colaborare); *Presa românească de peste hotare*, Ed. Fundației România de Mâine, 2009 (în colaborare); *Mircea Popescu – un cărturar, un ziarist, o conștiință*, ed. Muzeul Național al Literaturii Române, 2014 (în colaborare).

Mihaela Albu: Dragă Dan Anghelescu, ești un poet cu mai multe volume publicate, apreciat în special de cunoscători, dar ești în același timp un cititor împătimit al literaturii românești și universale, cunoști și apreciezi, ca specialist, Muzica (cu majusculă), ai citit multă filosofie, istorie, ești, într-un cuvânt, un cercetător pasionat al fenomenului cultural. Te întreb pentru început: Cum ai devenit scriitor? Cine te-a îndrumat pe drumul scrisului și de ce ți-ai început studiile universitare cu muzica?

Dan Anghelescu: Cum am devenit scriitor? Asta chiar e o întrebare *dificilă!* Un simplu și lapidar răspuns nu știu cum ar fi posibil. Scriitor nu devii, ci te naști. Și ai dezavantajul că vei fi ultimul care o află. O spun cu toată smerenia și umilința. În general, un scriitor este considerat un om aparte, superior, situat undeva într-o altă dimensiune decât aceea a obișnuitelor existențe. Așa se crede, așa se vede cu o privire de la distanță. Dar ce înseamnă asta în realitate este cu totul altceva. Scrisul te duce într-un spațiu al nimănui, al singurătății pe care o

duci cu tine la fel cum îți porți propria umbră. Ești condamnat să faci ceva fără de care nu poți exista. Natura ta te obligă să scrii așa cum te obligă să respiri.

M.A.: Înțeleg că cel care scrie are parte de un statut aparte, că scrisul e o mare fericire...?

D.A.: Despre fericire nici n-ar trebui să vorbim. Îți reamintesc: un poet autentic spunea la un moment dat: „*Noi, Dimitrie Stelaru, nu am cunoscut fericirea!*” Și la fel se poate vorbi despre toți cei care au purtat un asemenea nume, de la Ovidiu, Dante, Villon, Hölderlin, Baudelaire, Apollinaire, Trakl, la Eminescu, Bacovia, Paul Celan, Horia Stamatu ori Ștefan Baciu. Scrisul induce o veșnică incertitudine. Cu fiecare pagină albă te regăsești mereu față-n față cu același sfâșietor *horror vacui*.

M.A.: Ți-ai dorit să devii scriitor? Dacă da, când a încolțit această dorință?

D.A.: Ideea de a deveni scriitor nu m-a vizitat absolut niciodată. Este unul dintre cuvintele *fabricate* în recipientele *civilizației de consum*, având menirea să arunce în derizoriu tot ceea ce se află dincolo de percepțiile simțului comun; acolo unde totul *se vinde* sau *se cumpără*, unde ceea ce nu se poate măsura sau cântări (deci se refuză derizoriului substanțialității) pozitivismul a decretat că nu există. (Tot de acolo s-a pus în circulație expresia – degradantă – *consumatori de cultură*!?) Refuz să-i gândesc pe Eminescu, Caragiale, Creangă, Barbu, Hölderlin, Goethe, Nietzsche ca scriitori. Așa ceva se potrivea pentru un Neculuță ori A.Toma... Dar, desigur, e prea târziu acum să mai violentăm gândirea celor de azi, cu atât mai mult cu cât, nu din vina lor, au fost traversați de un cataclism al istoriei și o întoarcere la barbarie. Iar gândirea celor de azi poartă încă reziduurile acelei barbarii.

M.A.: Care a fost totuși traiectoria, drumul pe care l-ai urmat pentru a deveni scriitor, având în vedere faptul că ai absolvit Conservatorul din Iași, dar și că ai un doctorat în filologie?

D.A.: Despre *drumul scrisului*? A început foarte devreme, într-un moment în care nu realizam că este un drum. Știu doar că într-o zi am rugat-o pe foarte tânăra și frumoasa mea mamă să scrie pentru mine (încă nu învățasem literele) ceva ce voiam să fie scris: primele mele versuri. Aveam senzația că poezia este ceva normal în realitatea pe care puteam eu să o percep. Născut pe malul Dunării, într-un oraș cu totul aparte, Brăila, împrejurările au făcut ca după doi ani să mă aflu undeva, în nordul Moldovei, în zona rurală a unui târgușor, Bucecea, situat lângă Botoșani, aproape de Ipoteștiu lui Eminescu și de ținuturile de unde se iviseră George Enescu și Ștefan Luchian.

M.A.: Ce amintiri ai despre acele locuri?

D.A.: Cele mai multe se leagă de iernile lungi. Acolo zăpezile veneau mai devreme. Satele, drumurile, pădurile, livezile și toloaca intrau în alba și lunga somnie a iernii. Trocănitul șarabanelor, tropotul cailor pe macadam, ori scârțâitul agale al carelor cu boi rămâneau undeva în dulcea amintire a zilelor de vară. Oamenii, la venirea omăturilor, își puneau sumanele, șubele, cojoacele și cușmele din blană de oaie, încălțau pâslari uriași și hălăduiau, după nevoi, pe săniile trase de cai al căror spate îl acopereau cu țoluri groase din care ieșeau aburi. Din harnașamente nu lipseau niciodată canafii, flioncurile roșii de la căpestre și nici salbele de zurgălăi de pe grumazurile roibilor. Erau frumoase săniile albastre ale nordului, unele cu profiluri grațios arcuite ca niște gâturi de lebădă. La fel de frumoși erau armăsarii, negri ori sur-vineții, cu bane hexagonale pe crupă. Încă nu veniseră ordinele noii stăpâniri să fie împușcați toți caii, pentru că, de aici încolo, agricultura se va face numai cu tractoarele. Iarna, acolo schimba totul: ritmurile vieții căpătau alte noime. Zilele erau scurte astfel că la ceasurile patru după nămiezi era intuneric. Se aprindeau felinarele, iar din ferestrele caselor începeau pâlparea galeș-gălbui al lămpilor cu gaz. Cel mai adesea nopțile de iarnă erau întunecate și crivățul se auzea auind cumplit în hogașuri. Dar nu lipseau nici nopțile înalte când luna uriașă își ridica fantomele peste albul orbitor al omătului. Atunci, din holmuri și văgăuni se pornea plânsetul lung al lupilor. De sus, de la ferestrele casei, de pe care topisem cu palma florile albe ale frigului, aveam să zăresc, nu o dată, umbrele lor negre și lungi venite de sub poalele pădurii Găvanu, ori ajunse în livezi, pe ocolite, de din codri mai depărtați de la Vârfu' Câmpului, Hlipoca sau Adâncata, ori din crângurile înghețate de lângă Siret. Erau clipe în care toate locurile, până mai ieri obișnuite și banale, deveneau, ca într-o vrajă, *altfel*, și mă descopeream într-un ținut fabulos, plin de taine. Dar și la lumina zilei bântuiau pe acolo la fel de fabuloase povești. Oamenii istorisau felurite de întâmplări din care, mai ales seara, la gura sobelor încinse cu lemne sau „ciocălăi” de porumb, se iscau apariții ciudate, știmate ale apelor, flăcări de comori ascunse din vechimi, mori fantomatice plutind pe Siret, povestiri despre hoțul Coroi, despre fântâni bântuite noaptea de mirese strigoaice.

M.A.: Îți amintești cum era casa în care locuiai în Bucecea?

D.A.: Da, desigur. Locuiam în incinta unui (probabil) fost conac, clădire oarecum impozantă, atât față de casele sătenilor, cât și față de dughenile prăvăliașilor din târg. Eram situați undeva într-un spațiu destul de generos ce se întindea între marginea satului și la o distanță – și ea destul de mare – de locul de la care începeau străzile cu trotuare din dale de piatră ale târgușorului. Ne înconjurau hectare întregi de livadă. În nopțile lungi când drumurile dispăruseră sub troiene, când crivățul urla zgâlțâind ferestrele înghețate, lectura devenea

singurul mod suportabil de traversare a zilelor și nopților. Poezia devenea atunci o realitate paralelă prin lecturile mamei.

M.A.: Lectura ca un *catharsis*... Care sunt cele mai îndepărtate amintiri legate de carte, de lectură? Și care sunt primele cărți de care îți amintești?

D.A.: Amintirile mele de atunci încep cu jarul din sobele de teracotă și cu ai mei citindu-mi, pe rând, până răgușeau. Nu erau în casă cărți pentru copii. Și cărțile, în general, erau puține. Era timpul când aproape orice carte devenea o primejdie pentru posesorul ei. Așa că seara îmi citeau din Eminescu. Era singura carte din care ai mei puteau să citească ceva pentru mine. Evident, lecturile erau mereu aceleași. Dar eu nu mă plictiseam niciodată și, seară de seară, insistam să o luăm de la capăt. Cartea aceea am purtat-o cu mine de-a lungul tuturor peregrinării vieții. O carte de format mic, cu copertile elegante, având imprimată în chip de medalion, pe cartonul de un galben-luminos, figura poetului în timbru sec.

M.A.: Învățai poezii pe dinafară?

D.A.: Nu! Nimeni nu mă chinuia, cum se întâmplă azi cu copiii mici care trebuie să memoreze texte întregi... Însă poemele s-au *lipit de mine* fără efort și fără intenția de a le memora. Prima poezie pe care am spus-o *pe-de-rost* a fost *La steaua*, uimindu-i în primul rând pe ai mei. Era de Crăciun, în casa unor prieteni ai părinților, cu mai mulți copii și un Moș Crăciun care oferea o săniuță copilului care spune o poezie. Eu, în adolescență, și nu numai, aveam să fiu un timid. Dar la vârsta de trei, poate patru ani, eram cu totul altfel...Deci m-am proțăpărit în fața Moșului și, spre mirarea tuturor, am spus *La steaua*. Cineva, căruia îi relatasem întâmplarea, m-a întrebat: și ce puteai tu să înțelegi din poezia asta ori din poemele lui Eminescu? Orice răspuns mi se părea hazardat... dar, interlocutorul insistând mi-am amintit de Gorgias: *dacă ceva există, nu poate fi cunoscut; iar dacă poate fi cunoscut, cunoașterea nu poate fi comunicată*. Într-adevăr, cât din ceea ce devine o *Înțelegere* asupra unui *Ceva* poate fi comunicat? Un poem, un tablou, o simfonie până unde poate fi comunicată înțelegerea lor? Arta posedă, oricum, vaste tărâmurii de *incomprehensibilul*. Sunt *teritorii ale ființării de-ne-atins pentru gândire/înțelegere* și cu atât mai dificil pentru comunicare. Știm, de la Schleiermacher încoace, că există o *Universalitate a Neînțelegerii* (Nichtverstehen), un *lucru în sine* al artei. Iar *Poeticul*, așa cum îl înțeleg eu astăzi, nu face excepție. El deschide un orizont către transcendență și nu se dăruiește înțelegerii ca o teoremă. Cunoașterea în sfera artei este cu totul diferită, chiar e de o altă natură și esență și poate fi asemănată cu o *vrăjire* sau, astăzi, o (re) *vrăjire* a lumii. Ceea ce *inundă* acolo este până la urmă însuși *transcendentul... transcendentul care coboară !..*

Poezia lui Eminescu a fost pentru mine o experiență esențială care, nici ea, nu se oferă în totalitate *comunicării*. *Poemul e un tărâm al vizibilului și invizibilului*, spunea Goethe, și era între primii care vedeau în el ceva misterios, profund, perceput totodată și ca un subtil proces de *edificare* și *auto-edificare*, de modelare, de *auto-formare* pe care germanii îl numesc *Bildung*.

M.A.: Înțeleg că pentru tine poezia eminesciană reprezintă însăși esența *Poeziei!*

D.A.: Aș răspunde categoric da, pentru că ea *aduce la suprafață* filoanele aurifere ale rostirii românești. Dar și pentru că eu am început să *văd Lumea* cu ochii *Eminescului* și am dorit instictiv să o rostesc cu vorbele lui. Asta s-a întâmplat cu mine în toată copilăria și adolescența. Într-un fel alergam după el. Încercam să-i aflu urmele trecerii fie la Ipoțești, fie în prejma lacului din pădurile Cătămărăștilor sau în naosul Bisericii Uspenia din Botoșani.

M.A.: Și așa ai început să scrii ...

D.A.: Nu mă atașam de ideea scrisului. Mă simțeam bine cu fantezmele mele. A venit însă și clipa în care am înțeles că el trebuie lăsat în unicitatea lui. Și, nu știu când și de ce, mi-am dorit să scriu poezie. Atunci s-a ivit primul meu moment tragic. Am descoperit că eu nu pot exista în scris. În mine nu era decât el și cuvintele lui. Așa am ajuns la concluzia, morală, că neavând nimic al meu, trebuie să renunț la scris. Am dat pe foc o ladă de manuscrise. La propriu! Și tot atunci *m-am condamnat la...muzică!* Fără să înțeleg prea bine de ce. Dar instinctul nu m-a înșelat. Sensurile deciziei aveau să mi se dezvăluie mai târziu, citindu-l pe Heidegger acolo unde spunea că *orice artă – în esența ei – este Poezie (Dichtung); rostirea ei esențială, indiferent de limbajul în care se produce, nu e altceva decât Poietizare (Dichten)*. *Faptul că orice artă ascunde în sine o natură poetică (dichterisch)* îl intuisem probabil, fără să-l înțeleg în toate implicațiile lui. O revelație în acest sens mi-a fost prilejuită prin întâlnirea cu universul liedurilor. Este genul în care *Poezia* imprimă muzicii o condiție cu totul aparte. De altfel în romantismul muzical compozitorul va dobândi o imagine nouă: aceea de *poet al sunetelor*, cucerindu-și un imperiu vast la *granița dintre cuvânt și muzică*, acel tărâm în care – am putea spune cu Verlaine – *l'imprécis au précis se joint*. Și am înțeles probabil că indiferent de gen (lied, operă, dar și simfonie) muzica nu putea fi despărțită de acea esență a poeziei – cum va spune Heidegger – *das Wesen der Dichtung*.

M.A. Așadar ... întoarcerea la Poezie! Mi-ai povestit odată că în studenție ai frecventat un *Cenaclu* la care veneau Mihai Ursachi, Pruteanu și alți scriitori ...

D.A. Da....dar asta a venit mai târziu, după o vreme. Era un cenaclu bun nu atât prin ceea ce se citea acolo, cât prin entuziasmul și curiozitatea celor care îl frecventau, toți înși însetați de literatură, spirite scormonitoare.....Cea mai importantă era însă atmosfera. I-am cunoscut acolo pe Mihai Ursachi, pe regretatul George Pruteanu, pe Emil Nicolae, Gheorghe Lupu, Theodor Parapiru și pe mulți alții. Era și un moment destul de fast, când, *cu voie de la stăpânire* (!) începea să se vorbească despre Mircea Eliade. Nu știu câți citeau cu adevărat, dar era cert, reintrase *en vogue*. Scrierile lui erau încă o raritate, dar cineva mi-a împrumutat, pentru două zile (unele cărți circulau pe sub mână!) *Le sacré et le profane*. Revelația a fost uriașă și am copiat în cele două zile aproape tot volumul.

M.A.: La vremea aceea nu aveam cum să citim astfel de cărți, *nu aveam voie!* Ai mai avut prilejul să citești cărți care erau ... *interzise* ?

D.A.: Da. Când eram încă elev la Liceul Laurian din Botoșani, un profesor avusese curajul (imens pentru timpul acela!) să-mi împrumute un fragment din lucrarea *Originea tragediei* a lui Fr. Nietzsche. Prin ea mi s-au deschis orizonturile către muzica lui Wagner și către filosofie.

M.A.: În Iași ai întâlnit mulți scriitori și artiști, dar tot acolo ai debutat în presă. Poți povesti câte ceva despre timpul acela, despre ei?

D.A.: Iașul la vremea aceea era o superbă capitală culturală... Ca să mă refer numai la literatură, să ne amintim că din Iași porniseră pe drumul succeselor literare Marin Sorescu, Mircea Ciobanu, Dan Laurențiu, Cezar Ivănescu, Emil Brumaru. Apariția editurii Junimea, revistele *Iașul Literar*, apoi *Cronica* și *Convorbiri Literare* produsese o veritabilă revigorare culturală. Am prins perioada în care s-a beneficiat de o incredibilă liberalizare (din păcate foarte scurtă, doar până în 1970-71). În fosta librărie „Cartea Rusă” au apărut cărți neprețuite pentru generația mea. Am fost în culmea entuziasmului când am reușit să cumpăr Marcel Proust *A la recherche du temps perdu* în *Bibliothèque de la Pléiade*, prefațată de André Maurois, apoi Montherlant, Claudel, Valéry, Péguy, Camus, Gide. Apoi aveam să mă bucur de Rimbaud, Trakl, Rilke, Saint-John Perse, acesta din urmă într-o excelentă traducere a lui Aurel Rău.

M.A.: Când și unde ai debutat? Cine ți-a fost „naș literar”?

D. A.: Am debutat cu poezie în revista *Iașul Literar*, „naș” fiindu-mi poetul Horia Zilieru. Profesorului George Pascu – ale cărui fermecătoare și savante

prelegeri nu ai fi vrut să se termine niciodată – îi datorez debutul cu foiletonistica de concert în paginile revistei *Cronica*. Unui neprețuit prieten, Val Gheorghiu, pictor și eseist rafinat, redactor la aceeași publicație, îi datorez publicarea, ulterior, a eseurilor privind estetica fenomenului muzical. Editorial am debutat la Junimea cu volumul *Cerul în apă*.

M.A.: Așadar, te-ai reîntors la poezie? Cum s-a produs această *re-întâlnire*?

D. A.: Încet, și greu, și cu mare smerenie și ezitări. Cumva tot datorită muzicii. Participam la clasa de lied a unuia dintre cei mai fascinați profesori ai Conservatorului ieșean: neuitatul Tiberiu Popovici. Și eu, ca și mulți alții care au trecut pe la clasa lui, îi datorăm foarte multe. O personalitate de vastă cultură muzicală. Artist (bariton) pianist, perfect vorbitor de germană, franceză și italiană. Un rafinat și profund cunoscător și neegalabil îndrumător în literatura fascinantă a liedurilor. Cunoscător de excepție în materie de poezie germană, franceză și, desigur, română, era un *coșeur* de un farmec aparte. La clasa lui de lied poezia te invadea, cu sau fără voie. Explicațiile pot fi, desigur, și mai numeroase. În măsura în care întâmplările de acest gen se pot explica până la capăt.

M.A.: Și iată că ai urmat calea poeziei prin intermediul, ca să spunem așa, al muzicii. Ai publicat, în ani, mai multe volume de poezie. Cum au fost primite cărțile tale?

D. A.: Într-un timp când literatura în general nu mai are căutare și când soarta poeziei pare ieșită cu totul din preocupările de suflet ale oamenilor nu am motive să mă plâng. M-am bucurat de aprecierile unor comentatori prestigioși, dintre care pot să-i amintesc pe Alexandru Piru, chiar de două ori, Jean Poncet, Paul Dugneanu, M.N. Rusu, Marius Chelaru, Theodor Damian, Pasionaria Stoicescu, Adriana Iliescu, Mircea Doreanu și încă mulți alții. E mult?...E puțin...? Nu-mi dau seama.

M.A.: Cea mai recentă dintre cărțile tale de poezie are un titlu oarecum ciudat: *Excomunicările Mașinului de scris!* A trezit nedumeriri genul schimbat. Cum îl explici?

D.A.: O carte de poezie este, implicit, imaginea a ceea ce este (sau nu mai este?!...) *Omul* (cândva *măsură a tuturor lucrurilor/ Antropos metron panton!*) *în lume*. Dar perspectiva din care, să zicem, în modernitate, un Oswald Spengler, întâmpina începuturile trecutului veac era destul de sumbră. „...*O lume artificială* –avertiza el – *pătrunde și otrăvește lumea naturală*”. *Imensul irațional* ce avea să urmeze producea o stranie apariție: *Mașinul*. El (spune Jean

Baudrillard) personifica *contaminarea mecanicistă* a lumii, alterarea esenței și remodelarea umanului după *chipul și asemănarea* cu un *Mașin!* În numele acestuia se va elabora un altfel de *Poetică* (Filippo Tommaso Marinetti). În *Catehismele* ei se integra utilizarea *sunetelor brutale, a violenței, a urâtului, uciderea solemnității, cerința de a se scuipa în fiecare zi pe Altarul Artei; urmau glorificarea războiului, distrugerea muzeelor, a bibliotecilor, a academiilor.* Invazia lumilor mecanice va exclude exprimarea a tot ce este *omenesc, prea omenesc* (*Menschliches, Allzumenschliches*). „*O bucată de fier trebuie să fie mai pasionantă decât lacrimile unei femei*”. Glasurile sintetice ale *Mașinului* vor tinde să spulbere intimitatea ființei sufocând-o sub *mărfuri* imunde și sloganurile publicitare. (Berdiaev: „*ființei i s-a preferat neființa*”.) Sub rigiditatea *Mașinului* domină automatismul, stereotipiile și singurătatea individului aflat în imposibilitatea de a mai comunica cu sine și cu lumea (deși, de la Norbert Wiener încoace, se pretinde că *Totul* este, sau trebuie să fie, comunicare!). Potrivit acestor *porunci se impunea desființarea Omului deteriorat(?!) de bibliotecă, de muzeu, de literatură și înlocuirea lui cu materia.* Nu ne întâmpină actualitatea noastră cu prezența malefică a *Mașinului*? Nu dăm, zilnic, ochii cu *Omul faustic creat de pozitivismul victorios?* Cu *păcatul și tragica lui prăbușire* despre care Spengler spunea că sunt *mai mari decât tot ce au văzut Eschil și Shakespeare. Locul artei a devenit incert pentru că societatea – o va spune și Adorno – a devenit inumană!* Nu mai putem gândi cu *Stagiritul* că *Omul posedă Logosul. Entropiile Inumanului* au inundat în lumile artei. Pentru a reuși să mai *comunic* aceasta trebuie să devină, înainte de toate, *o excomunicare!* Ideile acestea (și altele asemenea) am intenționat să le exprim în poemele din *Excomunicările Mașinului de scris.*

M.A.: Pe lângă volumele de poezie, preocuparea pentru literatura exilului te-a condus spre publicarea unor studii importante în domeniu. Consideri totuși că acestea, alături de cele ale câtorva alți cercetători (puțini, din nefericire!), vor putea schimba mentalitatea majorității criticilor literari în ceea ce privește departajarea dintre literatura scrisă în țară și cea din exil?

D.A.: Literatura și revuistica exilului constituie o întregă (mare!) istorie, literară și nu numai, devenită *eveniment verbal*. Și totuși, acest tezaur cultural – fenomen unic prin amploare și intensiune, deși amenințat cu dispariția – este menținut într-o neverosimilă și ineptă atitudine de ignorare. După 1989, acesta nu a determinat reflecțiile și dezbaterile pe care era firesc să le așteptăm. *Tratamentul* instituțional (ministerele culturii, al învățământului și al presei – dar inexistentei – educații), este stupefiant prin *uitare, dezinteres, ignoranță și obtuzitate!* Nu altfel stau lucrurile în ceea ce numim *Instituția istoriei literaturii române*. Lucrările apărute după 1989 lasă în urmă numeroase interogații fără de răspuns, iar necesitatea unei (*re*)scrieri a istoriei literaturii române – judecând și după realitatea culturală (cât de culturală!?) pe care o *respirăm* – capătă

caracteristica unei mari urgențe.

O asemenea stare de lucruri devine deconcertantă când descoperim că literatura exilului este analizată, prețuită și studiată – cu interes aplicat – pe alte meleaguri, la Universitățile din Praga, Bratislava, Poznan (catedrele de românistică), la colocvii și simpozioane internaționale desfășurate la Nis (în Serbia), la Cernăuți (Ucraina) sau chiar la Londra, unde profesorul José Faraldo de la Universitatea din Madrid prezenta o comunicare (publicată apoi la Cambridge University) despre contribuția culturală extrem de valoroasă – pentru Spania (!) – a poetului, filosofului și eseistului George Uscătescu, inițiatorul uneia dintre cele mai prestigioase – și longevive – publicații ale exilului, revista *Destin*.

M.A.: Din nefericire, tot ceea ce spui este adevărat. Încercăm, totuși, și noi, alături de regretatul Nicolae Florescu, de Cornel Ungureanu, Mircea Muthu, Gheorghe Glodeanu, Ștefan Ghilimescu, Liliana Corobca și încă alți câțiva, să promovăm nume, opere literare, reviste care ne-au fost, timp de atâtea decenii, interzise. Și atunci ... o ultimă întrebare: *La ce lucrezi acum, ce carte de istorie și critică literară dedicată exilului va urma?*

D.A.: În ceea ce mă privește, alături de tine și de toți cei (puțini, cum spuneai) care încearcă să readucă în circuitul actualității literatura și revuistica exilului, am, în fază de finalizare, o carte dedicată fenomenului cultural/ literar al exilului. O carte în care se vede cum eseurile, poezia, publicistica și proza unor V. Ierunca, Mircea Eliade, Horia Stamatu, Constantin Amariuței, George Uscătescu, Alex. Busuioceanu, Ștefan Baciuc, Vintilă Horia, Alex. Vona sau Wolf von Aichelburg au fost în măsură să înfrunte teroarea unui cataclism al istoriei. Cu mijloacele mele, încerc să grăbesc timpul sperând că astfel unii dintre *marii seniori ai culturii române din afara României* se vor întoarce mai repede acasă. Și nu este vorba doar de o etică a neuitării.

M.A.: Sunt pe deplin convinsă, cunoscându-ți deja vastele cunoștințe și seriozitatea scrisului că astfel, cu această nouă carte, vei răspunde îndemnului rostit cândva de Monica Lovinescu – „*Să nu uităm, să nu uităm împreună!*”